

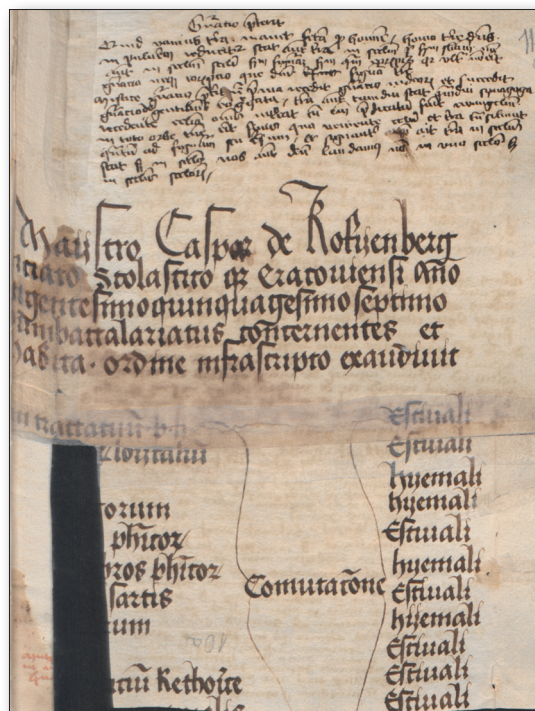
KACPER ROKENBERG z Krakowa h. własnego

(zm. przed 12 XI 1462 r.)

Pochodził z rodziny krakowskiego patrycjatu. Skoligacony był m.in. z krakowskim rodem Orientów, księciem opawsko-raciborskim Mikołajem V oraz podczaszym krakowskim Jakubem Obulcem h. Odrowąż. Nie wiadomo, kiedy otrzymał szlachectwo; pieczętował się herbem własnym.

Na studia na Uniwersytecie Krakowskim zapisał się w 1416 r. Przystał wtedy na krótko do grupy kupców, lecz porzuciwszy handel, zainteresował się prawem i podjął pracę w sądzie. Promotor jego bakalaureatu wspominał, że dzięki zarobionym tam pieniądзом Kacper intensywniej zaangażował się w studia i pilnie uczęszczał na zajęcia. Bakalaureat na Wydziale Sztuk otrzymał latem 1420 r., a stopień magisterski na początku 1423 r. Zachowały się dwie mowy na cześć Kacpra: pierwsza, wygłoszona podczas egzaminu bakalarskiego przez nieznanego z imienia promotora, i druga – z ceremonii nadania licencjatu w zakresie sztuk wyzwolonych, wygłoszona przez wicekanclerza uniwersytetu Mikołaja Kozłowskiego. Studia kontynuował, choć zapewne z przerwami, na Wydziale Prawa. Przed 11 października 1447 r. uży-

skał w tej dziedzinie bakalaureat, a przed 1453 – licencjat dekretów. Ze stopniem licencjata występował na uniwersytecie jeszcze w lecie 1459 r. Brak danych o jego działalności naukowej lub dydaktycznej. Musiał być jednak czynnym wykładowcą, gdyż jego nazwisko figuruje na liście profesorów w metryce uniwersyteckiej. W lipcu 1456 r. pełnił funkcję wicekonserwatora praw uniwersytetu, delegowany przez opata cystersów mogińskich Tomasa, ówczesnego konserwatora. Jako

Świadectwo wysłuchania wykładów do egzaminu bakalarskiego z czasów rektoratu Kacpra Rokenberga (BJKrkps 2260, k. 11ar)

wicekonserwator Kacper działał jeszcze w 1457 r., a może i przez dłuższy czas, gdyż fakt ten wspominano nawet po jego śmierci. W latach 1457–1458 (semestry letni i zimowy) i 1459–1460 (semestry letni i zimowy) czterokrotnie wybierano go na urząd rektora uniwersytetu. O jego działalności jako rektora niewiele wiadomo. Wydaje się, że bardziej niż życie uniwersyteckie pociągała go praktyka prawnicza i kariera kościelna.

W latach dwudziestych Kacper uzyskał prebendę w kościele św. Marcina w Wiślicy, którą następnie (1426) zamienił na probostwo w kościele św. Małgorzaty w Nowym Sączu. Najpóźniej w 1434 r. wszedł do grona kanoników kapituły katedralnej we Wrocławiu. Na Śląsku przebywał z pewnością na przełomie 1438/1439, a także latem 1439 i 1440 r. Zapewne już wówczas był subkolektorem świętopietrza w diecezji wrocławskiej. W posiedzeniach kapituły wrocławskiej brał udział do 1443 r., lecz prebendę kanoniczną zachował do końca życia. Od lat czterdziestych przebywał głównie w Małopolsce. Do beneficjów dołączył wówczas dwie altarie: ołtarza Świętego Krzyża w kościele w Nowym Sączu oraz ołtarza św. Mateusza w katedrze krakowskiej. Na przełomie lat trzydziestych i czterdziestych z jego inicjatywy malarz Mikołaj wykonał dekorację malarską plebanii w Nowym Sączu. Dzięki staraniom Kacpra w 1448 r. biskup Zbigniew Oleśnicki podniósł nowosądecki kościół do rangi kolegiaty. Na mocy dyspensy papieskiej, pozwalającej na kumulację beneficjów, Kacper został tam pierwszym prepozytem. Wydaje się, że już wówczas należał do najbliższego otoczenia (*familiaris*) biskupa, a później kardynała Oleśnickiego. Z jego prowizji stał się w 1453 r. następcą zmarłego Jana z Lgoty na prałaturze scholastyka w krakowskiej kapitule katedralnej. Konkurentem do scholasterii był początkowo inny prawnik i kanonik, Tomasz Strzępiński, co wywołało poważny konflikt w gronie kapituły. Przez kilka dalszych lat (1453–1456) Rokenberg procesował się o tę prebendę w kurii papieskiej z Mikołajem Turskim z Gnojnika i Stanisławem Świradzkim. Proces przerwała śmierć Turskiego i wycofanie się Świradzkiego, a Kacper zatrzymał miejsce w kapitule krakowskiej. Odgrywał ważną rolę podczas synodu krakowskiego w 1462 r., kiedy to wymieniono go na drugim miejscu wśród kanoników przewodniczących i kierujących obradami. Był także subkolektorem świętopietrza w diecezji krakowskiej, a papież Mikołaj V obdarzył go honorowym tytułem dworzanina (*cubicularius papae*). Udzielał się szeroko jako sędzia w rozmaitych sporach między duchownymi. W 1451 r. działał jako sędzia (*ecclesiarum iudex*) i wysłannik (*commissarius*) papieża Mikołaja V w sporach duchownych z Kieżmarku i Bardiowa, w 1453 był komisarzem w sprawie ołtarza św. Zygmunta w Bytomiu razem z innymi prawnikami: Michałem z Szydłowa, Mikołajem Spycymirem i Pawłem z Zatora. Następnie w 1458 r. rozsądzał sprawę między duchownymi z Przemyśla, zaś w 1460 zastępował delegata papieskiego w sporze o beneficja między doktorem dekretów Marcinem z Brzostkowa i Niechanowa a Jakubem Kotem z Dębna. Powoływano go na egzekutora testamentów, m.in. po śmierci Michała z Szydłowa, kolegi z kapituły katedralnej i z uniwersyteckiego Wydziału Prawa (1455). Być może w związku z realizacją któregoś z testamentów w 1455 r. toczył się przeciwko Kacprowi i jego rodzeństwu

proces o zawłaszczenie pieniędzy oraz rzeczy należnych klasztorowi Augustianów na podkrakowskim Kazimierzu. Jesienią 1457 r. Kacper, wówczas już rektor, z nieznanego nam powodu popadł w ekskomunikę. Należąc do bogatej i ustosunkowanej rodziny, czynny był również w środowisku krakowskiego mieszczaństwa. Musiał dysponować niemałym majątkiem, skoro czasowo należało do niego sołectwo we wsi Bronowice Niemieckie (obecnie Bronowice Wielkie, dzielnica Krakowa), które zakupił od mieszczanina krakowskiego Jerzego Kezingera za 600 florenów węgierskich. Jako scholastyk krakowski posiadał wieś Mistrzejowice (obecnie dzielnica Krakowa).

W mowie na bakalaureat Kacpra podano kilka szczegółów biograficznych. Wychodząc od etymologii nazwiska, promotor stwierdził, że młodego bakalarza słusznie nazwać można „górá” (w jęz. niemieckim: *Berg*): zarówno ze względu na postawną sylwetkę, jak i na wznoszenie umysłu ku rzeczom wyższym. Dowiadujemy się nadto, że wzorem rodziców praktykował umiar w jedzeniu i piciu, używając do picia wody zamiast alkoholu, w czym upodobił się do króla Władysława Jagiełły. Przytoczono również anegdotę, jakoby Kacper za pomocą aktu notarialnego przekazał dręczącą go gorączkę Żydowi Zachariaszowi i w ten sposób pozbył się choroby.

Historycy nie są zgodni co do daty śmierci Kacpra. Podawane są lata 1462, około 1470 lub nawet 1476. Z pewnością zmarł po 8 października, a przed 12 listopada 1462 r. Już 9 grudnia 1462 r. wiadomość o jego śmierci dotarła do Rzymu.

BJ Dypl. 461; BJ rkps 633 k. IIIr (dokument z 1458 r.; regest w Catalogus BJ 4 s. 359 błędnie podaje, że Kacper występuje w dokumencie jako zmarły); BP 6 nr 966, 1185, 1527, 1554, 1799, 1802, 1805 i wg indeksu; CA 1300–1500 nr 366; CA suppl. 1451–1460 nr 105 przyp. 1 s. 77, nr 409 przyp. 1 s. 233; *Dokumenty polskie z archiwów dawnego Królestwa Węgier*, t. 2: *Dokumenty z lat 1451–1480*, wyd. i oprac. S.A. Sroka, Kraków 2000, nr 107; MUK 1400–1508 I s. 90 [16/068], s. 37 [P211], s. 266, 269, 277, 281; NKP 1402–1521 s. 201 [20/10B], s. 202 [23/4M]; Dola Kapituła wrocławska s. 386; M. Koczerska, *Zbigniew Oleśnicki i Kościół krakowski w czasach jego pontyfikatu (1423–1455)*, Warszawa 2004, s. 232; Kowalczyk *Krakowskie mowy* s. 67–68, 94, 159; M.D. Kowalski, *Kulisy śmierci kuzynów Mikołajów z Gnojnika w 1456 roku [w:] Miasta – ludzie – instytucje – znaki. Księga jubileuszowa ofiarowana profesor Bożenie Wyrozumskiej w 75. rocznicę urodzin*, red. Z. Piech, Kraków 2008, s. 352–358; M.D. Kowalski, *Rola prowizji papieskich w obsadzaniu prebend katedralnych za czasów Zbigniewa Oleśnickiego [w:] Zbigniew Oleśnicki. Książę Kościoła i mąż stanu*, red. F. Kiryk, Z. Noga, Kraków 2006, s. 182–184; M. Michalewiczowa, *Rokenberg Kasper*, PSB, t. 31, Wrocław 1988, s. 520–522; Pietrzyk *Poczet* s. 83; S. Salaterski, *Katalog prałatów i kanoników kapituły św. Małgorzaty p.m. w Nowym Sączu (1448–1791)*, „*Nasza Przyszłość*” 80, 1993, s. 209–210; Z. Leszczyńska-Skrętowa, *Bronowice Niemieckie*, SHGKr 1 s. 216; M. Zdanek, *Mistrzowice*, SHGKr 4 s. 552–553.

Dagmara Wójcik-Zega